

Skriveregler for kvenske stedsnavn

1. Lyd og skrift

Kvensk har følgende bokstaver:

a, b, d, đ, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, y, ä, ö

Forholdet mellom språklyder og bokstaver er som på finsk, både når det gjelder hvilken uttale bokstavene gjengir, og lengden på lyden. Det følger hovedsakelig det ortofone prinsippet, dvs. at én bokstav alltid svarer til én lyd, og én lyd alltid svarer til én bokstav.

Lydene i kvensk kan være lange eller korte. I skrift ser vi det slik: Korte lyder skrives bare med enkelt bokstav, lang lyd skrives med to bokstaver: *Alaniitty* i Vadsø, *Aapana* og *Kotakenttä* i Alta.

Mye er også felles med norsk, men i samsvar med ortofoniprinsippet er det ikke stumme bokstaver i kvensk, og en bokstav representerer alltid den samme lyden. Uttalen er også jevnt over den samme som på norsk, men med visse klare unntak.

P, t og *k* uttales aldri med det lille pustet de ofte har etter seg på norsk, og kan for et norsk øre høres litt ut som *b, d* og *g*.

Bokstaven *š* (som gjengir samme lyd som *sj*-lyden i norsk *sjø*) forekommer i stedsnavn som er lånt fra samisk. Noen eksempler: *Koršša* (Kåfjord), *Koutšikenttä* (Kvænangen), *Šoskinharju* (Nesseby), *Šorovuoma* (Kvænangen).

Bokstaven *đ* (som gjengir samme lyd som *th*-lyden i engelsk *mother*) fins bare i skrivemåten i en del navn i Porsanger, der den erstatter lyden *t* i enkelte bøyingsformer av ord, for eksempel *pahta* (nominativ) – *pađan* (genitiv). Eksempler på stedsnavn i Porsanger med denne lyden er *Mađetjärvi* og *Sađankarkko*. Dette skjer når et navneledd har såkalt svakt stadium av *t*, som i *Mađetjärvi* (jf. *mađet* : *matheen* 'lake') og i *Sađankarkko* (jf. *sata* : *sađan* 'hundre'). I andre dialekter skrives ikke *đ*. Der skrives svakt stadium av *t* som *j*, eller ingenting, f.eks. *Majelampi* i Sør-Varanger (jf. *maje* : *matheen* 'lake') og *Paontakusta* (jf. *pato* : *paon* demning).

Bokstavene *b, d, g* forekommer i lånte navneledd, f.eks. *Braashamina* (Sør-Varanger), *Dreyerinsaari* (Storfjord), *Greinerinvittikkö* (Porsanger).

De fleste vokalene trenger særskilt omtale. Bokstaven *o* representerer alltid en halvåpen bakre runda vokal, som norsk *å*, bokstaven *u* alltid en trang bakre runda vokal, som norsk *o* i *skog*, bokstaven *ö* en halvåpen fremre runda vokal, som norsk *ø*, og *y* en trang fremre runda vokal, som fransk *u* i *rue*, eller tysk *ü* i *für*. Der den norske bokstaven *e* kan ha både en halvåpen fremre uttale (som i *hest*), og en åpen fremre uttale (som i *sterk*), har den kvenske bokstaven *e* alltid den halvåpne uttalen. Kvensk *ä* har derimot den åpne fremre uttalen, som *e* i norsk *sterk*, eller som *æ* i norsk *hær*.

Kvensk har 13 diftonger. En diftong er to vokaler som uttales som en enhet innafor én og samme stavelse, slik som de fem diftongene i norsk: *au*, *ai*, *ei*, *oi* og *øy*. De kvenske diftongene kan grupperes inn i diftonger med utlyd på *-i* (*ai*, *ei*, *oi*, *ui*, *yi*, *öi*; eksempler: *Kaitsakivi* (Storfjord), *Keiturinselkä* (Vardø), *Luironjätkä* (Vardø)), utlyd på *-o* og *-ö* (*uo*, *yö*; eksempler: *Tuomioja* (Vardø), *Kuokki* (Storfjord), *Juovajänkkä* (Kvæningen)), og utlyd på *-u* og *-y* (*au*, *eu*, *ou*, *äy*, *öy*; eksempler: *Faurusvaara* i Storfjord, *Peurakkaniemi* og *Jouninmukka* i Kvæningen, *Öystävaara* i Vadsø).

Et unntak til det ortofone prinsippet er skrivemåten av [ŋ]-lyden (*ng*-lyden i norsk *sang*). Den forekommer som kort lyd i sekvensene *nk* og *nkk* (jf. *Varenki* [vareŋki] og *Haapajänkkä* [haapajänkkä]). I tillegg forekommer den som lang lyd mellom vokaler og skrives da som *ng*, f.eks. *Jängäntörmä* [jäh:äntörmä] i Tana (jf. '*jänkä*' myr), *Tanganen* [taŋ:anen] i Kvæningen, *Köngässaari* [köŋ:ässa:ri] i Alta (jf. *köngäs* : *könkhään* 'bratt foss').

2. Regler for bruk av bindestrek, særskrivning, samskriving, og stor forbokstav i etterledd

Følgende regler er basert på generelle tendenser i skrivemåten av vedtatte navn i SSR (Sentralt stedsnavnregister). Det finnes følgelig også enkelte unntak fra disse tendensene blant de vedtatte navnene, men regelverket i dette dokumentet er ment å avverge slike unntak for framtida.

2.1 Bruk av bindestrek i sammensatte navn

Bindestrek mellom leddene i et sammensatt navn brukes i tre tilfeller:

2.1.1 Hvis etterleddet i seg sjøl er et navn (stedsnavn), og i tillegg er usammensatt.

Etelä-Varenki, Pohjais-Tromssa, Västä-Porhas, Iso-Porhas, Pikku-Anikka.

I slike navn betegner forleddet som oftest en himmelretning, en plassering i rom (*Ylä, Keski, etc.*), eller et adjektiv av typen *Iso/Pikku, Uusi/Vanha, etc.*

(Merk navn som *Pikkujärvi* (Vadsø), *Pikkuniva* (Porsanger), *Uusiniitty* (Nordreisa) og *Eteläsatama* (Vardø), der etterleddene ikke er egne stedsnavn, men reine appellativer, og hvor det derfor blir samskriving.)

- 2.1.2 Hvis etterleddet i seg sjøl er et navn, men er sammensatt, skal dette etterleddet i utgangspunktet skilles fra forleddet med særskrivning (se 2.2.1), men bindestrek skal brukes hvis forleddet ikke kan stå alene som et sjølstendig ord. Dette gjelder forledd som *ali-/ala-*:
Ali-Koivusaari (Tana), *Ala-Sorisniva* (Alta).

- 2.1.3 Hvis det er to like vokaler på grensa mellom forledd og etterledd. Dette gjelder uavhengig av øvrig status til forledd og etterledd.
Pato-outa (Alta), *Iso-oja* (Vardø), *Iso-olka* (Storfjord).

2.2 Særskrivning av sammensatte navn

Særskrivning av leddene i et sammensatt navn brukes i to tilfeller:

- 2.2.1 Hvis etterleddet i seg sjøl er et navn (stedsnavn), og dette navnet i seg sjøl er sammensatt, så skal hele dette etterleddet normalt skilles fra forleddet med særskrivning (men se 2.1.2 for visse unntak):
Alainen Puolamavaaranjärvi, Ylinen Puolamavaaranjärvi (Storfjord),
Iso Vattenelva, Karakan Suluvaara (Vadsø), *Iso Saarijärvi* (Porsanger),
Pikku Kottisokka (Porsanger).

- 2.2.2 Hvis forleddet i seg sjøl er et navn (person- eller stedsnavn) i genitiv, og dette navnet er et sammensatt navn som skrives med bindestrek eller særskrivning, så skal det skilles fra etterleddet ved særskrivning: *Anna-Greetan järvi, Kari-Erkin lampi* (Sør-Varanger), *Niileksen Pietarin lantto* (Porsanger), *Ison Karhuniemen autsi* (Porsanger).
Hvis navnet i forleddet enten ikke er sammensatt, eller er sammensatt og skrevet med samskriving, så får vi samskriving av hele stedsnavnet:
Erkinniitty (Alta), *Hakalanniitty* (Vardø), *Kaavuononsilta* (Alta).

2.3 Samskriving av sammensatte navn

Samskriving brukes i alle andre typer av sammensatte navn (dvs. alle typer som ikke er omtalt i 2.1 og 2.2). *Kaavelinjoki* (Storfjord), *Kartaluokka* (Nordreisa), *Isovalkamo* (Vadsø), *Talvitie*, *Sisäpäätie* (begge i Vadsø), *Hevosenniemenkarko*, *Keinotokanvaaranjärvet*, *Palanheenkannonruðonjänkkä*, *Patokoðanmukanmellasuvento* (alle fire i Porsanger).

Konstruksjoner av typen *Elgeseter bru*, *Vardø kirke* og *Porsanger kommune* finnes ikke på kvensk. Ved artefakter som bruer og tunneler brukes et sammensatt og samskrevet navn (*Ailikastunneli*, *Kaavuononsilta*, *Paatsivuononsilta*), mens ved institusjoner som kirker, sjukehus, lufthavner, kommuner, fylker, osv., brukes en særskrevet konstruksjon med førsteleddet i genitiv (*Vesisaaren lentohamina*, *Porsangin komuuni*).

2.4 Bruk av stor forbokstav i etterledd

Bruk av stor forbokstav i etterleddet vil kun være relevant i enkelte tilfeller der sammensetninga er særskrevet eller etterleddet er skilt fra forleddet med bindestrek.

Ved særskriving eller bruk av bindestrek skal etterleddet ha stor forbokstav når etterleddet i seg sjøl er et navn, jf. navnetypene som er diskutert i 2.1.1, 2.1.2 og 2.2.1. I navnetypene som er diskutert i 2.1.3 og 2.2.2 skal etterleddet bare ha stor forbokstav hvis dette i seg sjøl er et navn, ikke hvis det er et appellativ.

3. Lån fra andre språk (personnavn og stedsnavn)

Hvis et stedsnavn inneholder et personnavn (slektsnavn eller fornavn) bør dette skrives i den offisielle formen, f.eks. *Greinerinvittikkö* (Børselv; *Greiner* er et lokalt etternavn) og *Dreyerinsaari* (Storfjord; *Dreyer* er et lokalt etternavn). I tilfeller der etternavnet til en kvensk familie har fått en fast kvensk form som klart avviker fra det offisielle etternavnet, bør skrivemåten følge den folkelige uttalen. Eksempelvis bør navnet [krapinsa:ri] i Storfjord skrives *Krapinsaari*. Det offisielle etternavnet er *Grape*, men familien – som har sine røtter i Tornedalen – har stadig blitt kalt *Krapin väki*.

Kvenske fornavnsvarianter skal følge kvensk rettskriving, f.eks. *Eevinjänkkä* i (Storfjord; navnet sies å komme fra en mann ved navn *Edvard Henriksen*, men

Eevi er den folkelige kvenske varianten av Edvard) og *Priitantörmä* (Alta; *Priita/Priitta* er en folkelig form av Brita og vidt i bruk også i Finland).

Personnavn som er lånt fra russisk bør følge lokal uttale og kvensk rettskrivning: *Triffananniemi* (Sør-Varanger).

Innlånte stedsnavn følger kvensk rettskrivning, f.eks. *Kväänviikka* (fra norsk *Kvenvik*) i Alta, *Skaarpärki* (fra norsk *Skarvberget*) i Porsanger og *Javruoivi* (fra nordsamisk *Jávreoaivvit*) i Nordreisa.